

Рис. IV 25.2
215 7 25

БЕСЕДА

ДР. ЂОРЂУ ПАСКОВИЋУ,

на укупу 15. сриња 1864.

беседио

ЕМИЛ ЧАКРА.

У НОВОМ-САДУ,

Књигопечатња Игњата Фукса.

1864.

РЕСНА

В. ПОРТА ИВЕРИНА

1881 г. 19. 10. 1881

ИЗ. 02. 835564

Мајка природа своји љути вихри као да је накана ове године покидати, саломити, уништити, најбоље род обећавајуће танковарне стабљике у просветној градини наше радиности, који би негдар имали бити тврди стубови у обрани свога гњеченог народа.

Ма да у природи јоште љупка весна осмејлива се, у нас црна Морија влада, њени сури вихри потресају нам стабло живота, обламљајућ му најпотребније гране, без којег није развијатиму се, те их носе са обзорја наше радиности у мрачну неизвестност, у неиспитану безкованост.

Да, од скоро, диже се у нас гроб над гробом, у које покопасмо дику радиности нашег млађег света, у које спремисмо наше уфање, наше наде, наше снове, да, наше снове, јер у напред гледа смо ји душевним очима борити се љуто за бољи напредак нашег, себи остављеног народа; а невидосмо пред њима зијајуће јазе, непокретајемог опредељења. — смрт — главног фактора удеса људског.

Тужни зборе, следећи унутарњем позиву скупили смо се у ове свете зидине, за изјадати се, исплакати се, но само кога оплакивајућ, народ или човечество, за кога је већи удар с престанућем млађаног живота пред нами лежећег бездушног покојника; по човечество? не, човек је у свету, зрно песка у мору; по народ, српство? да, јер наша крила обламљају се вековима, не само природом, не опредељењем људским, већ и опачином човечества, гњетањем силни, пакошћу мали, потмулошћу слаби, после јадне мајке жалимо тужни народ, да му се с дана у дан, све више и брже ломи, право рећ' тамани, пуна честита живља, пуна красна нада и лепог обећања вредна омладина.

Биће вас који ћете ме упитати од куд свеза судбу народа са судбом пред нами лежећег покојника, кад његово име по народу хвалисаво још не зајеча, кад његово делање народ непознаје?

Господо! преставите си плодну њиву у сухој години, источни ветри опаљују, згаравају златно класје обећавајућ богату жетву, јадни тежак гледа јутром и вечером едали ћесе од куд дићи прам облака обећавајућ росне дажди, да благоводно шкропећ оживи, подмлади, венућ му рукосад, и од запада диже се црни прам, кап по кап шкroppи изгорелу земљу, тежак се весели, видећ своје наде испуњене, но ај, у једном диже се силна бура раздирућ облак, бришућ сузе проплаканог неба.

Згарајућа њива преко потребна росне кише, наше је поље знанствене радиности, тмасти облаци обећавајућ благодатне влаге, наша је вредна омладина, а силна бура раздирућ облак, пречећ' Божје благодати, грозна је смрт, која нам и пре земана тлачи млађана крила преко нуждна вишем полету.

У знанственом свету имаде људи као и у челињаку трудни челица, који да би јим мед што мирисавији био, прелећају и најдаљније пределе, падајућ с цвета на цвет, с росне капље на бисер изворну сузу, срчућ благовоне живље, разбацане мајком природом по пучини света, тако обогаћене враћају се својој матици, остављајућ своја блага у опикте скровиште, презирућ изсмејавања лењи трутина. И у знанственом свету велим има и билоје људи слични овим челицама, који се трудише што више знања накупити, који за подиуном знаношћу клептише, који тежише што више усовершенствовати се, пре него што се укажу својим знањем свету на видуку.

У струку ови наученика спада и пред нами лежећи покојник. О његовом раду доцније ћу говорити, а сад погледајмо му у живот.

Др Ђорђе Пасковић родио се у Вуковару, учио се у Карловци, Тамишграду, Бечу, угарском Овару, златном Прагу и Тубингу, у научној струци посветио се је озбиљним знаностима: испитивању природе, испитивању старожитности, нарочито словенски, и испитивању народне привреде, колико је у овим струкама успео, јамчи нам што је задње године у Немачкој постао још за његви млади лета доктором филозофије, и што га тек свршившег привредне школе већ заустављаше за настављања у угарском Овару, далеко чувеном са његви привредни школа; на којем се он скромно зафали, држећ за прече своје знање међу свој народ распространити.

Пред нама лежећи покојник није био од они који бљепте за празном таштином, правећ себи фале, и тражећ од други фале, већ кои је трудно, неуморно дању поћу: учио, биљежио, делао, кои је више година право рећи закопан био у старинама најчувенији европски књижник, истражујућ и биљежећ све оно што је спадало у њиме одабране научне струке, у порабу и славу свога племена, и васцелог словенства, кад угледају бела светлост његова трудна чеда, породи научног напора, тада ћемо тек знати ценити: кога смо имали, и кога смо изгубили.

Пред нама лежећи покојник није учио, да си с пера кру заслужије, није тежио да са своје науке господства се нажива, он је наван био хлеб насущни, с знојем с чела си заслужи, а учио се је тек да задовољи унутарњем позиву, да независно, слободно у свету поживи, а неуклањајућ се у свакидашњем животу и грђем од себе. Ко позваје данашње положаје одвисни народа, тај ће лако знати ценити губитак, шта народи тиме губе, кад таког једног независног члана изгубе, јаој си оном народу ди је мало оваки бораца. —

Да рекнем коју и о његовом значају — но шта ја да рекнем код толики ини сведока, толики његови знанаца, другова и пријатеља, који неимаше доста израза да га се нафале какав покојник беше у друштвеном животу, његово понашање у туђинству служило је на част и славу српског имена, ди год је био за собом је најбоље гласе оставио, за њега се хрће ко ни маково зрно нигдар уватило није, његовом политичком вером, његовом задатом речју, његовим поштењем нигдар покренуо није, свугди и свагди је бијо: скроман но сталан, умерен но одважан, слободан но не разкалашан, а дарезљив до крајности. —

А ти небеска искро, вечна душе, која бродиш по пучини безкрајности, која си се по вечном одредењу удружила свесили, јер природа ништа друго није до бесконачна пучина јасности, из које стварају се поједине тачке, које ми небеским плавницама — звездама зовемо, из исте течности и на исти начин и човек је створен, мање више окружен и смешан и лошијим живљима, који су уметути да му сасвим слободно кретање ограниче, и одвисним учине. Ови страни живљи, ограничени и одвисни сачињавају трошно тело, које је само љуска небеског тела; небеско тело душа је, а душа је копрена, не, већ честица вечности — свесиле. Кад се земаљска љуска т. ј. тело распадне, онда из њег проспе се вечита светлост; душа опет ступи с' свима небеским и вечним живљима у додир, од којег ју пре делило здраво тело, по растанућу с телом она ипак и види, и чује, и осећа, као и пређе скучена у земским потрошницама.

Ти дакле која знаш, видиш, и осећаш наше веље јаде, наше слабе стране, пропишти под престољем велесиле, нека се угуше славопоји небески дусина, а продру тужни гласи ништеће сиротиње, да нам се тако маом необламљају крила, да кобна смрт нетлачи сваки даном што је у нас честитог. —

Још једну и вама, привременим чуварима веле-вечне силе, потрошцима земским, љуске светлости, сведоцима ништавости људске, на међашу овог знаног света, да речем по навици нашег честитог пука: последњу, пријатељску.

Док у вама беше дела вечне силе, докле је с вама располагала воља неба, докле на миг оног што ми душом називамо моралисте се врати, свијати, на једва измишљене начине патити: осећалисте, трпилисте, од јучерањег подна то је све престало, свега нестало, те и ви ћете по одредењу вечном; као што душа небу, извору своме, тако и ви преселићете се у недра ваше мајке, одкудасте и произишле, а то у ладну, црну земљу, ди ћете вечан санак боравити, док виша сила за вредно пенаће по свом вечитом закону с нова вас позвати, само можда у другом облику.

Драги, задњи, стварни споменици честитог Србина а вредног ми пријатеља, почивајте тијо, нека вам ништа ненаруши дубоки мир у вашој ново добивеној домовини, а ми ћемо верно чувати спомен ваше слике, као и успомену вашег честитог делања, суза сродника и пријатеља заливаће дрво јадиково што ће вам чело гроба понићи, на којем ће символ народне туге тица ластавица савити своје тужно гвиздо, те дањуноћно оплакивати: ваш жалостан удас, вашу прерану смрт.

Сведоци ништавости људске, будући пепелу пријатеља драгог: Збогом.

